

Afbeelding 1: Op de klimmuur ontdekken dat er meerdere mogelijkheden zijn om je doel te bereiken. (Anna is niet op de foto afgebeeld.)

We gunnen het niemand en iedereen

Combinatie psychomotorische therapie en geweldloos verzet

Marieke van Rijn en Wendy van Oosten

Inleiding

Door de dagelijkse strijd die Jolanda en René voeren met hun dochter Anna, zijn zij moe en uitgestreden. Zij besluiten, voor hun gevoel met de rug tegen de muur, deel te nemen aan een behandeltraject met psychomotorische therapie, systeemtherapie met gebruik van de methode 'geweldloos verzet'.

Ondanks het zware traject, levert het hen veel op: met Anna gaat het beter en zij voelen zich krachtiger. Over de behandeling zeggen zij gekscherend: "We gunnen het niemand en iedereen."

Anna

In deze 'Uit de Praktijk' beschrijven wij de behandeling van Anna (bijna

twaalf jaar) waarbij wij psychomotorische therapie gecombineerd hebben met systeemtherapie en de methode 'geweldloos verzet'.

'Geweldloos verzet' wordt ingezet bij gezinnen waarin sprake is van machteloosheid bij ouders en de verhouding tussen ouders en het kind ernstig verstoord is. Veel ouders die starten met

'geweldloos verzet' hebben, net als de ouders van Anna, het gevoel dat zij alles al geprobeerd hebben. Bij deze transdiagnostische aanpak, waarbij de kinderen met uiteenlopende diagnoses en probleemgedrag kunnen worden aangemeld, ligt de focus op het versterken van ouders zodat zij leren zowel hun gezag alsook de relatie met hun kind op een positieve manier te herstellen (Omer & Wiebinga, 2015).

Anna wordt aangemeld voor psychomotorische therapie bij het Expertise Centrum van Ipse de Bruggen voor ambulante behandeling. Anna zit op een reguliere basisschool, na de zomervakantie start zij op het voortgezet speciaal onderwijs. Bij Anna is op zesjarige leeftijd een stoornis in het autistisch spectrum gediagnosticeerd. Het autisme uitte zich in rigide gedrag, emotieregulatieproblemen en preoccupaties (zoals met Harry Potter). Bij Anna's jongere broertje Jasper (zes jaar) werd in zijn kleuterjaren ook een stoornis in het autistisch spectrum vastgesteld.

Sinds groep 3 is Anna onder behandeling bij een kinderpsychiater. Ouders ontvingen hier psycho-educatie en oudergesprekken. Anna kreeg meerdere behandelingen vanwege angsten en spanningsklachten, waaronder:

- MDR vanwege haar angsten (angst voor honden);
- Medicamenteuze behandeling voor de verbetering van haar prikkelverwerking;
- Cognitieve gedragstherapie waarbij aandacht was voor het GGG-model, stop-denk-doe-methode en visualiseren met als doel emotieregulatie en het leren omgaan met stressvolle situaties.

Door deze behandelingen leerde Anna cognitief wat ze kon doen bij opkomende spanning, maar het lukte niet om het geleerde in de praktijk toe te passen. Daarom adviseerde haar kinderen jeugdpsychiater psychomotorische therapie om Anna te leren haar emoties te herkennen en met stressvolle situaties om te gaan.

Individuele psychomotorische therapie: de problemen van Anna in beeld gebracht

Na de kennismakingsfase ging Anna aan de slag met het doel: het verkennen en herkennen van lichaamssignalen en emoties. Al snel bleek dat Anna haar lichaamssignalen, zoals verhoogde hartslag, ademhaling niet ervoer. De psychomotorisch therapeut besloot om met een hartslagmeter Anna directe feedback te geven om letterlijk zichtbaar te maken dat haar hartslag bij (in)spanning stijgt.

Tijdens een sessie psychomotorische therapie stelt de psychomotorisch therapeut een experiment voor met de hartslagmeter. Wat gebeurt er met je hartslag als je fanatiek voetbalt? Anna vermoedt dat haar hartslag zal dalen. In de rust blijkt haar hartslag 72 slagen per minuut te zijn. De psychomotorisch therapeut zet in de grote zaal de doelen klaar om te voetballen, Anna's favoriete sport. Na het spel druppelen de zweetdruppels van Anna's hoofd, haar hartslag is 143 slagen per minuut. Anna is oprecht verbaasd, ze had niet verwacht dat haar hartslag bij inspanning zou stijgen.

Waarnemen en herkennen van lichaamssignalen kwam door deze ervaringsgerichte manier van werken tot stand. Meer grip op haar lichaamssignalen hielpen Anna echter niet de gedragsverandering tot stand te

therapeut dit besprak met ouders, vertelden zij dat Anna thuis, op school en voetbal probeerde grip op haar wereld te houden. Ze wilde deze werelden gescheiden houden, geen emoties laten zien en probeerde zich continu aan te passen. Ze zei letterlijk: "Ik wil niet dat mijn werelden door elkaar gaan." Wanneer dit haar niet lukte nam de spanning toe waardoor ze thuis onbereikbaar werd door woede-uitbarstingen en paniekaanvallen had met gillen, schreeuwen, uitschelden en huilen. Pas wanneer ouders haar troostten, geruststelden en bijvoorbeeld zeiden dat ze geen contact op zouden nemen met school nam de spanning af en werd ze weer rustiger. Ouders voelden zich steeds onmachtiger in deze situatie, wat weer tot extra spanning leidde.

De psychomotorisch therapeut besprak met ouders haar vermoeden dat er een gezinspatroon was ontstaan dat het gedrag van Anna in stand hield waardoor ook de psychomotorische therapie minder kans van slagen had. Ze stelde de ouders voor om de individuele behandeling van Anna uit te breiden met systeemtherapie.

Systeemtherapie gecombineerd met psychomotorische gezinstherapie

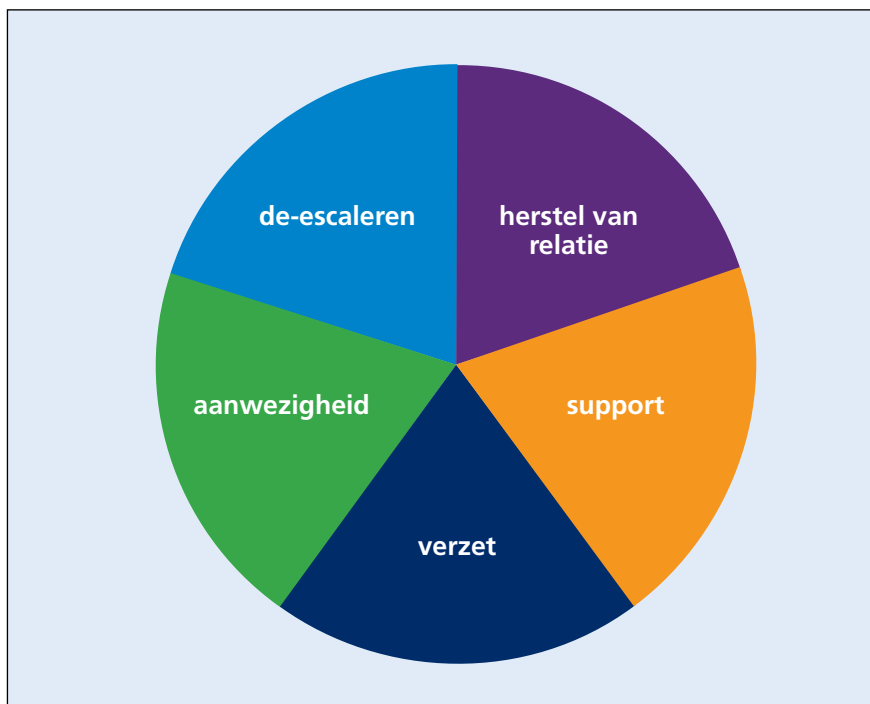
Bij de kennismaking voor systeemtherapie vertelde Anna's moeder: "Mijn plafond is bereikt, twee kinderen met autisme, een baan, alles regelen voor

Veel ouders die starten met geweldloos verzet hebben het gevoel dat zij alles al geprobeerd hebben

brengen; stoppen vanwege de spanning of vermoeidheid deed Anna niet. Daarnaast werd bij andere psychomotorische arrangementen, zoals bij het boksen, klimmen op de klimmuur of boogschieten, duidelijk dat Anna geen fouten wilde maken, geen emoties wilde voelen en zich continu probeerde aan te passen. Toen de psychomotorisch

de kinderen thuis. Anna is heel vaak in paniek en boos, we kunnen haar niet meer bereiken." Ouders wisten niet meer hoe zij op Anna's gedrag en emoties konden reageren.

Na een gezinsdiagnostisch onderzoek, bestaande uit twee oudergesprekken en een gezinsafspraken, werd meer inzicht verkregen in de wijze waarop ouders,

Figuur 1: De vijf basisonderdelen van het geweldloos verzet.

Anna en Jasper met elkaar omgingen. Duidelijk werd dat ouders zich machteloos voelden ten opzichte van het escalerende gedrag van hun dochter. Er is besloten om de methode ‘geweldloos verzet’ in te zetten. De behandeling startte aan de hand van twee hypothesen:

1. Door de paniek en boze buien van Anna ervoeren ouders machteloosheid waardoor zij boos of afwijzend reageerden. Hierdoor voelde Anna zich onzeker en onveilig, waardoor haar paniek en boze buien toenamen. Hierdoor ontstond een vicieuze cirkel van escalaties.

***Anna wilde geen fouten maken,
geen emoties voelen en zij probeerde
zich continu aan te passen***

2. Doordat Anna van haar ouders ‘eiste’ dat zij haar werelden gescheiden hielden, konden ouders minder mensen steun vragen en kwamen zij en Anna er steeds meer alleen voor te staan, wat de problemen in stand hield.

Afgesproken werd om naast de wekelijkse individuele psychomotorische therapie, ouders wekelijks systeemtherapie te bieden en eens in de zes weken psychomotorische gezinstherapie om de basishouding en denkwijze van ‘geweldloos verzet’ in de praktijk te ervaren, te onderzoeken en zich eigen te maken.

Geweldloos verzet

‘Geweldloos verzet’ is een visie en methode waarbij ouders, samen andere belangrijke volwassenen, zowel het gezag als de relatie met hun kind herstellen met het doel de escalaties in huis te stoppen. Doordat de escalaties

stoppen en het kind door geweldloze interventies om samenwerking wordt gevraagd, wordt het kind gestimuleerd weer aan de eigen ontwikkeling te gaan werken. De methode is ontwikkeld door hoogleraar psychologie Haim Omer, aan de

universiteit van Tel Aviv (Israël). Omer (2004) baseerde zich op de sociaal-politieke stroming *non violent resistance*, systeemtheorie en hechtingstheorie. Vanuit de gedachten en basishouding van het ‘geweldloos verzet’ biedt het geweldloos verzet duidelijke interventies (Omer & Wiebinga, 2015). Deze zijn terug te leiden op vijf basisonderdelen (Figuur 1):

1. Stabiele en zichtbare aanwezigheid van ouders en andere volwassenen.
2. De verantwoordelijkheid om te de-escaleren ligt bij ouders/de volwassene.
3. Ouders nemen initiatief om de relatie te herstellen, onvoorwaardelijk.
4. Creëren van een steunend netwerk voor ouders en jongere.
5. Op geweldloze en onverzettelijke wijze verzet tonen tegen onacceptabel gedrag.

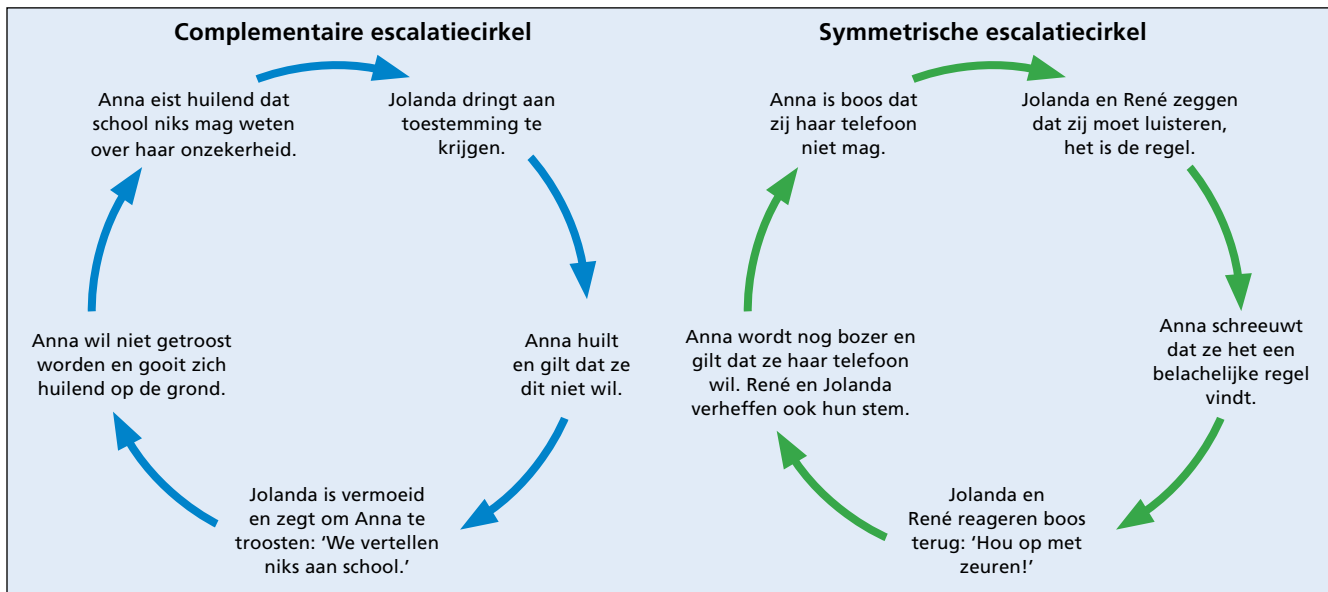
Geweldloos verzet en psychomotorische gezinstherapie

We beschrijven de psychomotorische gezinstherapie vanuit de bovengenoemde vijf basisonderdelen van het geweldloos verzet. Daarnaast werkten ouders ook in systeemtherapie met deze basisonderdelen.

Aanwezigheid

In zijn boek *Waakzame Zorg* beschrijft Haim Omer (2015) de noodzaak voor ouders om aanwezig te zijn in het leven van het kind. Hij beschrijft in drie niveaus het belang om flexibel te zijn in de mate van aanwezigheid, waarbij er met grote zorgen gekozen wordt voor meer en directere aanwezigheid.

1. Wanneer het goed gaat met het kind is er sprake van een open dialoog, waarin ouders automatisch aanwezig zijn in het leven van het kind, er gesprek mogelijk is en het contact wederkerig is.
2. Als er meer zorgen zijn, is het belangrijk dat ouders hun aanwezigheid verhogen, gerichte vragen stellen en leiding te nemen.
3. Wanneer de zorgen zo groot zijn dat de ontwikkeling van het kind

Figuur 2: De complementaire en de symmetrische escalatiecirkel om te verhelderen hoe de escalatie verloopt.

in gevaar is, wordt er gekozen voor eenzijdig ingrijpen vanuit ouders, waarbij de aanwezigheid van ouders wordt gekenmerkt door verzet en behoud van de relatie met het kind. In situaties waarin het probleemgedrag van het kind toeneemt, zien we vaak dat de machteloosheid van ouders toeneemt waarbij de behoefte van ouders aan contact met het kind afneemt. Zo ook bij Jolanda en René. Ondanks dat zij alles voor Anna wilden doen, waren zij regelmatig moe en machteloos, waardoor zij geen zin meer hadden om positief op Anna te reageren of zelfs om thuis te zijn. Om deze demoralisatie te doorbreken biedt geweldloos verzet een combinatie van verzet en aanwezig zijn, in de vorm van de standvastige boodschap: "We zijn hier en blijven hier. We zijn je vader en je moeder. Je kunt ons niet aan de kant schuiven, je kunt ons niet ontslaan. En we laten ons niet buitensluiten." (Omer & Streit, 2018).

Om de aanwezigheid van ouders te verstevigen en samen met hen te onderzoeken hoe zij op verschillende niveaus hun aanwezigheid konden vormgeven werden in de psychomotorische gezinstherapie verschillende bewegingsarrangementen gecreëerd. Er werden arrangementen aangeboden gericht op het herstellen van de relatie waarbij zij weer

meer aanwezig konden zijn voor de kinderen, zonder woorden konden aansluiten en er weer contact ontstond. Iets wat thuis al tijden niet meer lukte.

kinderen. Jasper stelt lintjes-tikkertje voor en gaat direct op zoek naar lintjes. Anna zucht en mompelt: "Ze doen toch altijd wat hij wil." Wanneer ouders

Om demoralisatie te doorbreken biedt geweldloos verzet een combinatie van verzet en aanwezig zijn

In de ringen maken we van twee banken en de grote mat een grote schommel. Omdat Anna nog boos op haar moeder is, gaat ze mokkend op de rand zitten. Jasper klimt enthousiast op de schommel en gaat lekker liggen. De wiegende beweging van de schommel maakt hen beiden rustig. Anna besluit naast haar broertje te gaan liggen. Ook René en Jolanda klimmen er bij. Jolanda gaat naast Anna liggen, waarmee ze laat zien dat ze, ook als Anna boos is, in contact zal blijven met Anna.

Daarnaast creëerde de psychomotorisch therapeut situaties waarin de kans op escalatie groter was en niveau 2 van de waakzame zorg ingezet kon worden.

Tijdens de opdracht voor ouders om een activiteit voor het hele gezin te organiseren overleggen zij met de

Jasper terugroepen, loopt hij gillend en stampvoetend weg. Anna staat boos op om te gaan voetballen. Ouders blijven zitten en weten niet meer wat te doen. Door naast ouders op de bank te zitten steunt de systeemtherapeut ouders. Zij benoemt het gevoel dat ouders liever uit de situatie weg willen gaan en vraagt hoe zij aanwezig en duidelijk kunnen blijven.

Tegelijkertijd wordt het proces gesteund door de psychomotorisch therapeut. Zij schiet een aantal keer over met Anna en zoekt met Jasper een verstopplekje in de berging.

Om weer leiding te nemen en tegelijkertijd aanwezig te zijn, besluiten ouders dat zij eerst contact met de kinderen zullen maken. Daarna willen zij kort en duidelijk zeggen welke activiteit zij gekozen hebben en geen discussie aangaan. Daarbij gebruiken zij de vaar-

digheden rustig ademen en stevig staan.

René maakt eerst contact met Anna door een aantal keer met haar over te schieten, terwijl Jolanda bij Jasper kijkt naar zijn gevonden plek tussen de matten. Beiden nodigen de kinderen rustig en duidelijk uit om met de door hun gekozen balspel mee te doen.

De-escaleren

In het 'geweldloos verzet' wordt er gesproken over twee escalatiecirkels (Figuur 2). De symmetrische escalatiecirkel maakt inzichtelijk hoe ouders en kinderen steeds verder in hun strijd kunnen verharderen, de complementaire escalatiecirkel laat zien hoe de escalatie blijft bestaan vanuit eisen van het kind, de machteloosheid en het toegeven van de ouder (Bom & Wiebinga, 2017).

Voor Jolanda en René werd duidelijk dat zij in escalaties met Anna vaak toegaven, omdat ze zo moe waren dat het niet meer lukte om vol te houden. Of dat zij juist de strijd aangingen waarbij de spanning hoog op liep, zij sancties en consequenties gaven en er een machtsstrijd ontstond. Daarbij kwamen zij met Jasper steeds vaker in een symmetrische escalatiecirkel. Om deze escalatiecyclus te doorbreken is het nodig

Waarbij hun doel werd: zelf rustig en standvastig reageren als Anna of Jasper boos, bang of in paniek zijn. Om zo te kunnen reageren hebben we in de zaal geoefend met stevig staan en rustig ademen.

In een kring vraagt de psychomotorisch therapeut René, Jolanda, Anna en Jasper om zo hard te stampen dat zij hun voeten voelen. Daarna is de opdracht om de voeten naast elkaar op de grond te zetten en te ervaren of zij de grond onder hun voeten kunnen voelen. De therapeut doet mee en praat het gezin verder door de oefening: voeten voelen, wiegen met het lichaam, rustig ademen en blijven staan als de therapeut je een duwtje geeft.

Het rustig kunnen reageren en het niet ingaan op het escalerende gedrag van de kinderen werd onder andere geoefend met de werkvorm met de parachute waarin afstemmen op elkaar van belang was.

Anna reageert boos en onrustig tijdens het spel met de parachute (doek van parachutestof) omdat haar broertje het spel verstoort door rond te rennen en zich te verstoppen. Het lukt zo niet om de opdracht uit te voeren om van plek

je zo terug, als je weer mee kan doen?" Na een poosje kiest hij eieren voor zijn geld. Hij komt terug met een krukje om de parachute goed vast te kunnen houden.

Ook thuis lukte het ouders steeds beter om uit de escalatiecirkel te stappen waardoor de spanning in huis steeds minder hoog op liep.

Herstel van relatie: relatiegebaren

Een basisgedachte van het 'geweldloos verzet' is dat ouders en andere belangrijke volwassenen het contact met het kind aan blijven gaan, onafhankelijk van hoe het kind zich gedraagt. Dit zijn eenzijdige relatiegebaren waarvoor geen reactie van het kind terug verwacht wordt en ouders zich niet laten leiden door het gedrag van het kind. Zoals een schouderklopje, een koekje meegeven voor de lunch of na een agressieve bui toch welterusten gaan zeggen. Dit werd in de zaal geoefend bij escalaties of wanneer de spanning toenam. Wanneer de therapeuten verwijdering opmerkten tussen ouders en Anna gingen zij naast ouders staan en stimuleerden zij hen tot het maken van een contact. Ook als Anna hier niet of negatief op reageerde, werd duidelijk dat ouders de relatie op de eerste plaats stelden en zich niet lieten leiden door Anna's negatieve gedrag. Het hiervoor beschreven arrangement op de grote schommel waarbij Jolanda naast Anna ging liggen, ondanks dat Anna boos op haar was, is hier een voorbeeld van.

Support/Steun

Het basisthema 'support' staat voor steun van ouders aan elkaar en het gebruik van steun vanuit de omgeving die ingezet wordt voor ouders en Anna. Dit was een lastig thema omdat ouders steeds mee waren gegaan in Anna's wens om de werelden van school, sport, gezin en familie gescheiden te houden. Ook hadden Jolanda en René moeite om hun zorgen over Anna te bespreken met familie en vrienden. Schaamte, angst voor reputatieverlies

Ouders stelden de relatie op de eerste plaats en lieten zich niet leiden door Anna's negatieve gedrag

dat ouders uit de escalatie stappen door te zeggen: "We vinden het niet goed dat je schreeuwt en komen er later op terug."

Psychomotorische gezinstherapie

Op een later moment, als de spanning verminderd is of 'als het ijzer koud is', komen ouders terug op de situatie. Samen hebben we gezocht naar een helpende gedachte om uit de escalatiecirkel te stappen. Deze werd: 'Ik laat mij niet uit de tent lokken, ik blijf kalm.'

te wisselen als het doek hoog is. Door twee boze kinderen, loopt de spanning ook bij ouders op en dreigt de situatie te escaleren. Door de keuze te maken uit de escalatiecirkel te stappen loopt deze niet verder op. De helpende gedachte: 'Ik laat mij niet uit de tent lokken, ik blijf kalm' helpt hen rustig en standvastig te blijven en met het spel door te gaan. Op deze manier steunen zij Anna door met het spel door te gaan en niet mee te gaan in de escalatie die Jasper op dat moment opzoekt. Ook houden zij contact met Jasper door te zeggen: "Kom

voor Anna en angst om familie en vrienden te belasten waren redenen van ouders om anderen niet of summier te vertellen over hun zorgen.

Omdat geheimhouding het probleemgedrag in stand houdt (Omer & Wiebinga, 2015), was een belangrijke stap om hier een nieuw standpunt over in te nemen. Zo besloten ouders om informatie te gaan delen met school en Anna te ondersteunen, mocht zij daar onrustig door worden.

In psychomotorische gezinstherapie werd gewerkt aan verbetering van de onderlinge steun van ouders door inzicht te krijgen in elkaar stijlen. Doordat Jolanda een meer oplossingsgerichte stijl hanteerde en René juist afwachtte en zich vooral richtte op het behouden van een goede relatie, begrepen ouders elkaar vaak niet en lukte het hen niet goed meer elkaar te steunen. In de zaal hebben zij geoefend om deze patronen te doorbreken door in de

werkvormen specifiek af te spreken wie van hen de leiding had en de ondersteunende rol op zich nam.

Verzet

Verzet is in het 'geweldloos verzet' een duidelijke en vastberaden houding tegen onacceptabel gedrag van het kind, waar ouders zich ernstig zorgen over maken. Door samen met andere volwassenen een duidelijk standpunt in te nemen worden ouders weer krachtiger. Daarbij biedt 'geweldloos verzet' een scala aan geweldloze interventies zoals:

- Rustig uit een escalatie te stappen met de woorden: "We accepteren niet dat jij ons uitscheldt, we komen hier later op terug."
- Wanneer 'het ijzer koud is' terugkomen op de situatie met de uitnodiging om de situatie te herstellen: "Vanmorgen heb jij ons uitgescholden, dat vinden wij niet goed. We

willen dat je nadenkt over een manier om dit goed te maken."

- Schrijven van een aankondigingsbrief door ouders. Jolanda en René schreven in systeemtherapie een brief, waardoor zij een gezamenlijk standpunt vormden, duidelijk werd hoe zij wilden reageren op Anna's gedrag en dat zij mensen om Anna heen vragen om hen te helpen (Afbeelding 2).

In de psychomotorische gezinstherapie werd met verzet geoefend wanneer Jasper en Anna boos werden en escalaties opzochten door hun zin door te drijven of situaties te vermijden. Doordat de ouders samen de basistherapie's uitvoerden (aanwezig blijven en de-escaleren; elkaar steunen en zonder discussie een standpunt innemen), konden zij een steeds standvastigere positie innemen. Een arrangement waarin dit duidelijk naar voren kwam, was het bouwen van een brug met materialen.

Jasper en Anna hebben beiden een eigen idee hoe zij een brug willen bouwen. Zij luisteren niet naar elkaar, wat uitmondt in ruzie. In plaats van mee te bewegen of boos te worden, tonen ouders verzet tegen het boze gedrag en vragen of de kinderen rustig of zij een oplossing weten: "We vinden het niet goed dat jullie gillen tegen elkaar. Weten jullie een oplossing om het samen te doen?" Jasper loopt boos en gillend weg terwijl Anna rustig doorbouwt om vervolgens aan Jasper te laten zien wat zij bedoelt. Van een afstand kijkt Jasper toe en besluit om weer met Anna mee te doen.

Vervolg van Psychomotorische therapie met Anna

Met gebruik van 'geweldloos verzet' is het ouders gelukt om krachtiger te worden en Anna's en Jaspers escaleerende gedrag te begrenzen en hen tegelijkertijd te steunen. Dit zorgt voor meer rust en duidelijkheid in het gezin waardoor Anna's energie zich niet meer richt op de dagelijkse strijd met haar ouders.

Afbeelding 2: De aankondigingsbrief die ouders aan Anna schreven.

Daarbij heeft Anna door de psychomotorische gezinstherapie gemerkt dat zij niet de enige was die werkte aan verandering. Haar ouders leerden hoe ze om konden gaan met de lastige situaties. Sommige keuzes vond Anna lastig,

om te gaan en zij een stukje regie kon houden. Uiteindelijk merkte Anna dat het haar hielp dat ze haar werelden niet meer hoefde te scheiden. Zij vertelde thuis en in de psychomotorische therapie meer wat haar bezig hield en had

Januari 2020:

Op dit moment gaat het goed met Anna. Ze zit in de vijfde van het vwo. Ze heeft een bijbaantje bij de supermarkt en zoekt, zoals het een puber betaamt, regelmatig de strijd op met haar ouders, waarbij het ouders lukt om minder de discussie aan te gaan. Jasper zit in groep 7 op het speciaal basisonderwijs waar het goed met hem gaat. René en Jolanda voelen zich krachtiger en rustiger, ondanks de uitdagingen die de opvoeding van hun kinderen hen stelt.

Door meer rust en duidelijkheid in het gezin richt Anna's energie zich niet meer op de dagelijkse strijd met haar ouders

zoals het besluit van haar ouders om niet langer te accepteren dat zij haar werelden gescheiden wilde houden. Zo besloten ouders ook dat zij wilden weten waar Anna aan werkte bij psychomotorische therapie. De spanning die dit opleverde werd doorbroken doordat Anna samen met haar therapeut een manier zocht om hier mee

minder woede-uitbarstingen. Doordat Anna zich niet meer hoefde te richten op de strijd met haar ouders, ontstond er ruimte om te werken aan haar eigen ontwikkeling. In psychomotorische therapie lukte het Anna steeds beter haar lichaamssignalen te herkennen bij oplopende spanning en leerde ze haar grenzen beter aan te geven.

Omwille van de privacy zijn cliëntnamen veranderd.

Literatuur:

- Bom, H. & Wiebinga, E. (2017). Verbindend gezag: naar een nieuwe vorm van autoriteit gebaseerd op de principes van geweldloos verzet. *Tijdschrift voor Psychotherapie*, 43(94), 269-289.
- Omer, H. (2004). *Geweldloos verzet in gezinnen: Een nieuwe benadering van gewelddadig en zelfdestructief gedrag van kinderen en adolescenten*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Omer, H. & Wiebinga, E. (2015). *Geweldloos verzet in gezinnen. Een nieuwe benadering van gewelddadig en zelfdestructief gedrag van kinderen en adolescenten*. 2e Herz. druk. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Omer, H. (2015). *Waakzame zorg*. Amsterdam: Hogrefe.
- Omer, H. & Streit, P. (2018). *Nieuwe autoriteit voor ouders: Opvoeden op basis van veilige verbinding, waakzame zorg en geweldloos verzet*. Amsterdam: Hogrefe.

Over de auteurs

Marieke van Rijn is psychomotorisch therapeut en systeemtherapeut en trainer. Zij was tot 2019 werkzaam bij Ipse de Bruggen. Op dit moment werkt zij voor de Opvoedpoli en Schakenbosch (JeugdzorgPlus) en biedt vanuit Familielijn trainingen geweldloos verzet en systemisch werken.

E: marieke@familielijn.nl

Wendy van Oosten is psychomotorisch therapeut bij Ipse de Bruggen en werkt bij Stichting Prisma.

E: wendy.van.oosten@ipsedebruggen.nl

advertentie

Master Psychomotorische Therapie

Wil je je therapeutische vaardigheden uitbouwen en verdiepen, maar ook je werk als psychomotorisch therapeut op micro-, meso- en macroniveau goed kunnen positioneren en onderbouwen?

In de Master Psychomotorische Therapie (wettelijk collegegeld € 2.143) verdiep jij je kennis en vaardigheden op drie verschillende aandachtsgebieden, namelijk 'Psychomotorisch handelen', 'Professioneel leiderschap' en 'Praktijkgericht onderzoek'.

Hierbij leer je het volgende:

- Het zelfstandig behandelen van complexe psychiatrische en psychosociale problematiek in een brede range van settingen;
- Op adequate en professionele wijze profileren van psychomotorische therapie en het therapeutschap;
- Het psychomotorisch handelen wetenschappelijk kunnen beschrijven en onderbouwen.

Flexibel studeren?

Je kunt de Master PMT volgen in het reguliere tweejarige traject, maar je kunt ook kiezen voor maatwerk. Je kiest dan voor losse modules, die je desgewenst kunt stapelen tot een volledige masteropleiding.

Meer weten?

Als je meer informatie wilt over deze masteropleiding, kijk dan op www.masterpmt.nl

Voor vragen of informatie kun je ook contact opnemen met de opleidingscoördinator via e-mail: master-pmt@windesheim.nl

hogeschool
Windesheim
Dichter bij jou